

Сухова Н. Н.

ЦИФРОВАЯ РЕАЛЬНОСТЬ: НОВЫЕ УСЛОВИЯ ДЛЯ ЧЕЛОВЕЧЕСТВА

В статье исследуются процессы трансформации ценностной системы человечества в условиях цифровой реальности. Показано, что развитие современных технологий влияет на все сферы существования человека, часто иницируя необдуманные предложения для решения насущных проблем человека в обществе и на планете в целом. Подчеркивается, что попытки создать новую ценностную систему в условиях цифровой реальности, заставляет человечество задуматься над тем, к какому образу Я мы сами себя продвигаем, ведь именно ценности, будучи проводниками трансцендентного, задают нам горизонты должного, предоставляют нам наш собственный образ. Вместе с тем, опыт человечества последних лет, когда в мире замечено углубление различных кризисов (экологических, экономических, социальных и др.) заставляет задуматься над результатами нашей деятельности и поступков, осознать неизбежность ответственности за свой выбор и принятые решения. Показано, что исследователи эпохи постмодерна, утверждая относительность человеческих ценностей, глубоко ошибались в своих выводах. Новая цифровая реальность активно внедряет свои абсолютные ценности относительно человека и общества, делая невозможным альтернативность суждений. Это чётко просматривается в области образования и медицины. Но эпидемия COVID-19 внесла свои коррективы в планы цифровизации. После завершения карантина мир уже не вернётся к прежним формам жизнедеятельности. Соединение IT, нано- и биотехнологий сформировали новую реальность с новыми условиями для жизни человека.

Ключевые слова: цифровая реальность; виртуальное пространство; цифровое образование; эмерджентность; дистанционное образование; ценности; информационные технологии.

Sukhova N.

DIGITAL REALITY: NEW CONDITIONS FOR HUMANITY

Introduction. Civilization is now at the stage of active socio-cultural restructuring. It has acquired the ability to accumulate and develop its intellectual potential within digital technologies, to create a new logical-conceptual emergent digital system. **The aim and tasks.** The aim is to analyze the new conditions of human existence in digital reality, to understand the boundaries of the implementation of the latest technologies in the fields of education, medicine, and security. The task is to carry out a comparative analysis of various views of representatives of various branches of knowledge on digitalization. **Research methods.** Analytical and descriptive methods, sociocultural, general scientific principles of historicism, and the unity of the historical and logical ones have been used in the paper. The comparative approach contributes into comparing the presentiments and forecasts of scientists about new value conditions of human existence in the digital reality. **Research results.** Digital reality is associated with the fourth industrial revolution, which is fundamentally changing the life of mankind. In digital reality, one of the threats is the loss of individual privacy, the individual inner world, which is an important value and a necessary condition for preserving humanity and mutual understanding. For the current conditions of the coronavirus pandemic, such examples as forced testing and isolation, and vaccination, according to the author, are evidence of a threat to individual privacy and a dangerous factor in control over people. The inner world of the individual, which was partially hidden from society, is now completely transparent, taking into account the observation of physical and psychological health. Humanity has yet to tackle the problem of a balance between privacy and the common good. **Discussion.** Today European culture has been breaking with its history, tradition, and stable value formations. Such classical concepts as man, labor, common good, rationality, family, education, upbringing, etc. have become the subjects of revision. In contrast, the cult of technocrat thinking and technological-market man is being introduced. On the other hand, there are attempts to explain the alienation of human needs and behavior by the nature of the person himself. The corresponding opinion is spread that a person is by nature a vicious creature, therefore, with any technological breakthroughs, he will definitely spoil something. **Conclusion.** Forming a global world based on the principles of market thinking, distribution of power, and wealth, humanity has departed from many common human values. For fruitful coexistence and interaction of different peoples, it is necessary to reconsider the attitude to the basic spheres of human existence: education, medicine, and security, and to rebuild the global world on new foundations without a center-periphery hierarchy. On the positive side of our time, there is a chance to reset the relationships between people and renovate their attitudes to nature and society.

Keywords: digital reality, virtual space, digital education, emergence, distance education, values, information technologies.

УДК 130.2(045)

Н. А. Ченбай

**СИМВОЛ ЯК АТРИБУТ КОМУНІКАЦІЇ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ
(СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ)**

Національний авіаційний університет
ORCID: 0000-0003-3744-3166

Анотація В статті досліджуються особливості символічної комунікації в умовах широкого використання інформаційно-комунікаційних технологій, які впливають на спілкування і сприйняття інформації людьми, які комунікують у різних соціальних мережах. Розглянуто підходи до визначення поняття «комунікація». Обґрунтовується висновок, що з розповсюдженням естетичних ідей та механізмів масової культури з'явилося нове бачення природи символів, що істотно вплинуло на якість діалогу та зумовило змістовні зміни в комунікаційних процесах.

Ключові слова: символ, знак, комунікація, символічна комунікація, культура, цифрова епоха.

Вступ

В останні десятиліття, коли в світі розпочався новий етап розвитку технологічної сфери. Він поступово перетворювався на світ цифрових технологій. Фахівці визнали цифровизацію (англ. Digitalization) основним фактором економічного зростання економіки всіх країн світу, головним трендом розвитку суспільства. В усі часи процес упровадження в житті будь-яких нових технологій, зокрема й цифрових, відзначався тривалістю і невизначеністю, який мистив безліч викликів для людства. Масштабні трансформації, що відбуваються в наш час, позначені девальвацією

традиційних цінностей, до яких належить і комунікація. Комунікаційний процес не є простим обміном інформацією між людьми: за її допомогою створюється особливе середовище – інформаційно – комунікаційний простір, який визначає специфіку соціокультурної системи, місце в ній людини.

Протягом останніх десятиліть людство живе в особливому світі, створеному знаками і символами, які моделюють або симулюють об'єктивну дійсність, що сприймається деякими учасниками комунікації як єдино існуюча. В новій «реальності» людина взаємодіє не з речами або іншими людьми, а з їхніми

образами, що формуються в її свідомості за допомогою комунікації. В процесах комунікації людина постає не тільки творцем значень, але й перетворюється на їхній суттєвий елемент. Процес становлення суспільства нового типу відзначається активним розвитком технологій масової комунікації, які генерують великі масиви даних. Зважаючи на це, для полегшення сприйняття дійсності люди змушені структурувати потоки інформації за допомогою символів і подальшої символізації й типізації явищ.

Мета дослідження

Стаття присвячена дослідженню різних аспектів символічної комунікації в цифрову епоху та виявленню тих змін, які відбулися у розуміння природи й змісту символів.

Методологія дослідження

У процесі дослідження буде застосовано соціокультурний методологічний підхід, який дозволить розглянути природу комунікативних процесів у контексті культурних трансформацій, які відбуваються в цифрову епоху. Для вирішення окремих завдань доцільними виявляються принципи системності і доповняльності, а також метод культурно-семантичного аналізу.

Результати

Людина завжди жила в оточенні символів. Їхня поява в історії соціуму, як свідчать дослідники, досі залишається таємницею. На думку деяких з них, необхідність виживання й адаптації в жорстких умовах змусила наших пращурів розпочати процес створення штучного, більш комфортного для існування, світу. Е. Кассіер, як відомо, називав людину «символічною твариною», потреба якої в символічному моделюванні свого світу не поступається за своєю суттєвою настійністю жодній іншій біологічній потребі. З часом людина почала контактувати не стільки з фізичною реальністю, скільки зі Всесвітом символів, створеним її діяльністю в культурі. Вона вже існувала у власному, створеному символічною творчістю, ідеальному світі «символічних форм» (мова, міф, релігія, мистецтво, наука) (Касіер, 1998: 473). Людина від народження «запрограмована» культурою, і тому «ми цілком сприймаємо приховану культурну програму, яка впливає на те, як ми думаємо, рухаємося, висловлюємо себе вербально і невербально» (Кім, 1988).

Ядром культури, навколо якого здійснюється вся діяльність людей, є символи. Саме тому в усі часи важливою умовою організації і функціонування соціуму було однакове сприйняття образів, символів, цінностей, моделей поведінки членами однієї суспільної групи, які передавали це надбання наступним поколінням, що й сприяло їхній самоідентифікації. Так, значення символів є продуктом соціальної взаємодії людей. Між символом і його значенням не завжди існує природний зв'язок: навіть у межах однієї культури декодування символу може бути різним залежно від досвіду людини, конкретної ситуації або контексту. Як зазначав у цьому зв'язку М. Мамардашвілі, «символ – «знак нічого», він не вказує на предмет, але пробуджує свідомість, надає їй сенсу, індукує її стани і зміст, тобто стає мовою свідомості» (Мамардашвілі, 1999: 151). Проте загалом виконувати свою функцію символи можуть

лише за умови, коли інформація, закладена в них, становитиме загальнозначущу цінність для членів певної спільноти. В процесі людської комунікації символи і закріплені за ними значення стають загальноприйнятими, стандартизованими, інтерсуб'єктивними. «Постійно використовуючи символи, ми закріплюємо за ними значення і фактично робимо їх частиною оточення, до якого ми повинні адаптуватися» (Ruben, 1984: 88-89).

Культура зберігається, осягається і передається за допомогою комунікації. Термін «комунікація» (від лат. «communico» – повідомлення, зв'язок, спілкування) з'явився в науковій літературі на початку ХХ ст. У широкому значенні ним позначають людську взаємодію в світі. Укладачами «Філософського енциклопедичного словника» використовується як ознака конструктивної взаємодії особистостей, соціальних груп, націй та етносів, яка розгортається на основі толерантності й порозуміння (Словник: 291). Свого часу відомий антрополог Е. Холл спричинив бурхливу дискусію в наукових колах, коли запропонував таке розуміння культури і комунікації: «Комунікація – це культура, культура – це комунікація». Так, ідентифікувавши комунікацію і культуру, Е. Холл стверджував, що поведінка людей, їхні жести, манера розмовляти виконують знакову, інформаційну функцію в спілкуванні. Паралельно з лінгвістичним кодом існує культурний – у невербальній системі координат (Холл, 1959). Представники однієї культури вирізняються схожим сприйняттям, оцінкою як себе, так і світу загалом. Адже «комунікація – це не просто культурний і соціальний атрибут людського життя, а, передусім, базовий, життєво необхідний механізм як зовнішнього, так і внутрішнього людського існування» (Сасмір, 1978: 242).

У філософії одним із перших поняття комунікації використав К. Ясперс. Так, досліджуючи особливості спілкування з душевнохворими пацієнтами, він зацікавився проблемою комунікації, назвавши її універсальною умовою людського буття: «Ми є ти ми, ким ми є, тільки завдяки спільності взаємного свідомого розуміння. Не може людина існувати сама по собі, просто як окремих індивід... Все те, ким є людина і що є для людини... досягається в комунікації» (Ясперс, 2002: 634). В іншій праці К. Ясперс розвиває свою думку: «Здатність людини до комунікації відрізняє її від усього сущого, і саме завдяки їй людина може знайти саму себе, свою «самість». Лише в комунікації досягається мета філософії: усвідомлення буття, освітлення любові; завершення спокою» (Ясперс, 1991: 25, 507, 508). Інший філософ-екзистенціаліст М. Бердяєв, досліджуючи феномен комунікації, виокремлює поняття «повідомлення» і «спілкування». «Повідомлення», або комунікація, або колективізм – це зовнішнє суспільство, в якому панують «розділення» і «роз'єднання», механічна «соборність», світ ролевих відносин між людьми, світ «символізації і об'єктивації». Сутність колективізму як «повідомлення» – це лише «умовні знаки, що подаються». Справжнє спілкування є свободним, екзистенційним ..., виходить за межі зовнішніх соціальних форм» (Бердяєв, 1994: 282). Спілкування, додає сучасний дослідник М. Малахов, є «цариною моральності» (Малахов, 2000), оскільки

остання проявляє себе не в свідомості або діяльності, а саме в спілкуванні людей. У такий спосіб людина стверджує себе, вирішує проблеми, тобто реалізовує свою сутність.

Кожна культура як символічно-знакова система вирізняється особливою системою кодів, за допомогою яких здійснюється процес шифрування думок, почуттів, емоцій в особливу форму, яку розуміють інші. Для кодування використовують письмові, вербальні, невербальні, математичні, музичні та ін. символи. Тому для досягнення мети в комунікації особливого значення набувають навички правильного кодування і декодування (інтерпретації) повідомлень, що надходять ззовні. Головну роль у цьому процесі відведено мові.

В. фон Гумбольдт розглядав мову як живий організм, який перебуває в постійному розвитку: «Слово, дійсно, є знаком до тієї міри, до якої воно використовується замість речі або поняття. Однак за способом побудови і за дією це особлива і самостійна сутність, індивідуальність... мова – це світ, що лежить між світом зовнішніх явищ і внутрішнім світом людини» (Гумбольдт, 2000: 304). Один із учасників VI Міжнародної конференції РКА, присвяченої проблемам комунікації в сучасному світі, цитував відомого лінгвіста і філолога К. Льюїса, який відмічав: «Мова, в широкому сенсі, є системою знаків. Так, існують мова прапорів (яка використовується в військово-морському флоті), мова квітів та інші... Але існує одна система знаків, яка так широко використовується і настільки багатша, ніж усі інші, що її називають просто – «мовою»».

Виявляючи особливості як усної, так і письмової комунікації К. Льюїс наголошував: «Ми спостерігаємо мову в повному сенсі слова лише тоді, коли звуки, які ми видаємо, стають не просто знаками, але і задумані (intended) в якості таких людиною, яка їх виробляє» (Lewis, 2007: 25). Отже, задля ефективної комунікації той, хто передає повідомлення (інформацію), повинен не лише чітко усвідомлювати свої наміри в комунікації, а й у належний спосіб його закодувати, надаючи конкретного змісту словам і реченням. Саме це мав на увазі Т. Парсонс, коли писав про конструктивну роль комунікації в становленні і розвитку людської діяльності, в функціонуванні соціальних систем. Він стверджував, що людська діяльність неможлива без відносно стабільних символічних систем, які створюються і функціонують тільки завдяки процесам комунікації. Мислитель пояснював, що ситуація двох осіб, які взаємодіють між собою, ніколи не буває ідентичною, тому без здатності до абстрагування значень від окремих ситуацій і введення абстрактних символів, значень, норм в символічну систему культури, «комунікація була б неможливою» (Т. Парсонс).

Обговорення

У культурі Постмодерну з'явилося нове розуміння природи символу, загалом поняття «символічного». Цьому сприяв бурхливий розвиток масової культури, широке розповсюдження та споживання її цінностей, поява такого феномену як «поп-культура». За таких умов символи поступово почали втрачати своє первинне значення і перетворюватися на порожні форми, які можна «наповнити» яким завгодно змістом.

Так, у цифровому світі символ «відірвався» від свого значення. Знаки вже вказують не на речі, а на інші знаки, що свідчить про втрату співвіднесення речей і знаків. Цей ефект отримав назву емансипації знака або симуляції. Як писав Ж. Бодрийяр, символи перетворюються на симулякри, «принцип симуляції править нами сьогодні замість колишнього принципу реальності» (Бодрийяр, 2013: 10), що веде до неминучого «кінця реального» (Бодрийяр, 2000: 21).

За висновками постмодерністів, ми живемо не в світі, про який у нас є якась інформація. Ми живемо в світі, створеному інформацією (Уебстер, 2004: 315, 331, 333). У цьому контексті на увагу заслуговує праця відомого американського соціолога У. Уорнера, який досліджував символічне життя суспільства. Символ, писав дослідник, складається з двох компонентів: знака, або «мітки», «форми, що сприймається зовнішньо», і «значення» (інтерпретації знака індивідом або багатьма індивідами). За У. Уорнером, кожен символ є особливим набором, комбінацією знаків і його значень, які підкреслюють цілісний характер символу. Індивід у багатьох випадках не замислюється над тим, як саме слід виразити значення, оскільки діє в рамках уже сконструйованої системи символічних способів вираження (Уорнер, 2000). До схожих висновків дійшов і один із теоретиків постмодернізму У. Еко, який підкреслює, що в комунікаціях наявність та/або відсутність конкретного знака не визначає однозначно зміст повідомлення: знак дедалі більше розуміється тільки в певному контексті (Еко, 1998: 137). Як наслідок, інтерпретація фрагментів соціальної реальності, яка відбувається за посередництвом комунікативних процедур, робить їхній зміст відносним. Так, у ЗМІ інформація кодується і використовується в поєднанні знаків-копій, знаків-індексів і знаків-символів.

На негативні тенденції в комунікаційних процесах, що спричинені використанням нових технологій, звертає увагу, зокрема, В. Мартьянов: «Встановлені форми спілкування починають визначати зміст... Структура і технологія сучасних друкованих і електронних ЗМК позбавляють своїх реципієнтів права на відповідь і зворотний зв'язок, вказуючи цим на розвиток двох тенденцій. Перша пов'язана з перетворенням комунікації, особливо масової, на засіб утвердження владного дискурсу, коли думка тих, для кого він призначений перестає відігравати важливу роль. Друга вказує на трансформацію комунікації в ефективний засіб володарювання. Коли в суспільстві починає домінувати вертикальна модель комунікації, її сутністю стає опосередкування відносин двох нерівноправних партнерів: влади і суспільства, коли перший стає приматом і намагається впливати на іншого шляхом присвоєння і формування техніки і змісту комунікації» (Мартьянов, 201: 198).

Сучасні дослідники все частіше говорять про проблему неефективної комунікації, неефективних контактів, які відбуваються в різних мережах. Неефективні контакти слід розуміти як публікації, що містили конкретне повідомлення (меседж), але не були переконливими для аудиторії, через те, що повідомлення виявилось деконструйованим, коли його сенс конструювався безпосередньо в процесі прочитання, а традиційне уявлення виявилось або тривіальним,

або нав'язаним автором повідомлення. У цьому контексті, досліджуючи причини появи означеної проблеми, Л. Дротянко пише про особливості трансформацій комунікативної функції мови, які відбуваються в наш час. Зокрема, в сучасних комунікативних процесах широко використовується латина, «що значно здешевлює передачу тестових повідомлень...», а також використовуються різні смайли й інші нові мовні засоби, які запозичуються переважно з американізованої англійської мови. Відбувається стандартизація, уніфікація мови комунікації, що веде до збіднення національних мов, зниження літературної мови» (Дротянко, 2012: 7). У подальшому своєму дослідженні Л. Дротянко зосереджує увагу на проблемі діалогу, що відбувається в різних мережах, коли застосування інформаційно-комунікаційних технологій накладає відбиток на мовлення, яким він ведеться. Певні перешкоди на шляху конструктивного діалогу, доводить дослідниця, виникають через неоднакове розуміння змісту слів представниками різних вікових груп, «що утруднює діалог між поколіннями в суспільстві загалом, створює розрив між ними, і навіть між батьками і дітьми зокрема» (Дротянко, 2015: 21).

О. Антіпова, зосереджує увагу на трансформаціях мовної норми в умовах інформаційного суспільства: «На сьогодні представлення літературної мови посередництвом новітніх інформаційно-комунікаційних технологій сприяє зміні власне усвідомлення людиною норми як основи літературної мови. У процеси мовленнєвої діяльності комунікантів слово набуває відносної свободи від правил мовної системи» (Антіпова, 2019: 131). Такі висновки дослідників змушують замислитися над тим, наскільки швидко потрібно починати діяти в напрямку зміни ситуації, що склалася, оскільки в світі, в якому пануватимуть нові, більш складні інформаційно-комунікаційні технології, означена проблема лише загострюватиметься. Адже, як слушно зазначав М. Хайдегер, вся західна цивілізація, в якій жива комунікація, замінюється технічними процесами постачання інформації, є ні чим іншим, як процесом забування істини буття (Фриауф, 2004: 11). Внаслідок цього нове покоління, яке поступово втрачатиме навички спілкування, діалогу, має всі шанси залишитися наодинці з проблемами, які виникатимуть у складному технологічному світі, без підтримки попередніх поколінь.

Висновки

Безумовно, короткий огляд праць дослідників, у яких висвітлюються різні аспекти проблеми символічної комунікації, ілюструє лише частину існуючих питань, і не створює загальної картини проблеми. Проте зумовлює необхідність подальшого її дослідження з метою запобігання поширенню тих негативних тенденцій, які існують у цифровому світі. Адже в майбутньому людині буде ще складніше пристосовуватися до нових умов життя, коли й надалі зростатимуть обсяги інформації, збільшуватиметься кількість каналів її розповсюдження і впливу на свідомість.

Оскільки взаємодія і орієнтація людей у світі відбувається часто неусвідомлено, за посередництвом знаків, символів, ярликів та ін., то можна стверджувати, що символи й надалі відіграватимуть важливу роль у житті людей. Адже саме вони дозволяють кожній людині сформувати власне світовідчуття,

сприйняття і світорозуміння, що надасть їй нових можливостей адаптуватися до тих трансформаційних процесів, які відбуватимуться в усіх сферах суспільного буття.

Список літератури

1. Barfield, Owen. Poetic Diction. / Owen Barfield. – London: Faber and Faber, 1928.
2. Casmir F.A Multicultural perspective of human communication // Intercultural and international communication / Ed. by F. Casmir. – N.Y., 1978.
3. Hall, E. The silent language. / E. Hall. – New York: Doubleday, 1959. – 240 p.
4. Kim Y.Y. Communication and cross-cultural adaptation: an integrative theory. / Kim Young Yun. – Clevedon, 1988.
5. Ruben B.D. Communication and human behavior. / B.D. Ruben – N.Y., 1984.
6. Антіпова О. П. Трансформація мовної норми в умовах інформаційного суспільства / О. П. Антіпова // Вісник національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія. – Вип. 1 (29). – К.: НАУ, 2019. – С. 130-135.
7. Бердяев Н. А. Я и мир объектов. Опыт философии одиночества и общения // Бердяев Н. А. Философия свободного духа. – М.: Республика, 1994. – 480 с.
8. Бодрийяр Ж. Символический обмен и смерть / Ж. Бодрийяр. – М.: Добросвет, 2000. – 387 с.
9. Бодрийяр Ж. Симулякры и симуляция / Ж. Бодрийяр. – Тула: Тульский полиграфист, 2013. – 214 с.
10. Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию / В. фон Гумбольдт; [пер. с нем., общ. ред. Г. В. Рамишвили; послесл. А. В. Гулыги и В. А. Звегинцева]. – М.: Прогресс, 2000. – 400 с.
11. Дротянко Л. Г. Комунікація в соціальних мережах і феномен мультикультуралізму / Л. Г. Дротянко // Вісник національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія. – Вип. 1 (29). – К.: НАУ, 2019. – С. 16-21.
12. Дротянко Л. Г. Філософія діалогу в культурі інформаційної ери / Л. Г. Дротянко // Вісник національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія. – Вип. 1 (21). – К.: НАУ, 2015. – С. 19-22.
13. Кассирер Э. Опыт о человеке. / Э. Кассирер // Избранное. Опыт о человеке. – М.: Гардарики, 1998. – 784 с.
14. Малахов В. Г. Этика: курс лекций / В. Г. Малахов. – К.: Либідь, 2000. – 304 с.
15. Мамардашвили М. К. Символ и сознание. Метафизические рассуждения о сознании, символическом и языке. / М. К. Мамардашвили, А. М. Пятигорский. – М.: Школа «Языки русской культуры», 1999. – 216 с.
16. Мартыанов В. С. Символ как основание коммуникации в культуре // Культура и цивилизация. Материалы Всероссийской научной конференции. Екатеринбург, 17-18 апреля 2001: В 2 ч. – Екатеринбург, 2001 – Ч 2. – С. 197-199.
17. Сто великих мыслителей / И. А. Мусский. – М.: Вече, 2002. – 685, [2] с.
18. Уорнер У. Живые и мертвые / пер. с англ. В. Николаева. – Москва – Санкт-Петербург: Университетская книга, (Культурология. XX век), 2000. – С. 671.
19. Узбстер Ф. Теории информационного общества / Ф. Узбстер – М.: Аспект Пресс, 2004. – 400 с.
20. Філософський енциклопедичний словник / за ред. В. І. Шинкарука. – К.: Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди НАНУ, «Абрис», 2002 – 742 с.
21. Фриауф В. А. Парадоксы коммуникации / В. А. Фриауф // Международный литературно-философский журнал «Топос». [Электронный ресурс]. – 2004. – № 3. <http://www.topos.ru/article/>
22. Эко У. Отсутствующая структура. Введение в семиологию / У. Эко. – СПб., 1998. – 544 с.
23. Ясперс К. Смысл и назначение истории / К. Ясперс. – М.: Политиздат, 1991. – 527 с.

References

1. Kassirer, E. (1998). Izbrannoye. Opyt o cheloveke [Selected. Experience of Man]. Moscow: Gardarika [in Russian].
2. Kim, Y.Y. Communication and cross-cultural adaptation: an integrative theory. Clevedon.

3. Mamardashvili, M., Pyatigorskij, A. (1999). Simvol i soznaniye. Metafizicheskiye rassuzhdeniya o soznanii. simvolike i yazyke [Symbol and consciousness. Metaphysical reasoning about consciousness, symbolism and language]. Moscow: Shkola "Yazyki russkoy kultury" [in Russian].
4. Ruben, B.D. Communication and human behavior. N.Y.
5. Filosofskiyi ekstsiklopedychniy slovnyk (2002). – Kyiv: H.S. Skovoroda Institute of Philosophy [in Ukrainian].
6. Hall, E. The silent language. N.Y.: Doubleday.
7. Casmir, F.A Multicultural perspective of human communication. Intercultural and international communication. N.Y.
8. Sto velikikh mysliteley (2002). [One Hundred Great Thinkers]. Moscow: Veche [in Russian].
9. Yaspers, K. (1991). Smysl i naznacheniyе istorii [The meaning and purpose of history]. Moscow: Politizdat [in Russian].
10. Berdyaev, N. (1994). Ya i mir obyektov. Opyt filosofii odinochestva i obshcheniya [I and the world of objects. Experience the philosophy of loneliness and communication]. Moscow: Respublika [in Russian].
11. Malakhov, V. (2000). Etyka: kurs lektsii [Ethics: a course of lectures]. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
12. Gumbol'dt, V. fon. (2000). Izbranny'e trudy' po yazy'koznaniiyu [Selected Works on Linguistics]. Moscow: Progress [in Russian].
13. Barfield, Owen. Poetic Diction. London: Faber and Faber.
14. Bodriyyar, Zh. (2013). Simulyakry' i simulyacziya [Simulacra and simulation]. Tula: Tula polygraphist [in Russian].
15. Bodriyyar, Zh. (2000). Simvolicheskij obmen i smert' [Symbolic exchange and death]. Moscow: Dobrosvet [in Russian].
16. Ue'bster, F. (2004). Teorii informacziionnogo obshhestva [Information Society Theories]. Moscow: Aspekt Press [in Russian].
17. Uorner, U. (2000). Zhivyye i mertvyye [The living and the dead]. (V. Nikolayev, Trans.). Moscow, Spb: Universitetskaya kniga [in Russian].
18. Eko, U. (1998). Otsutstvuyushhaya struktura. Vvedeniye v semiologiyu [Missing structure. Introduction to semiology]. Spb [in Russian].
19. Martianov, V. (2001). Simvol kak osnovaniye kommunikacziy v kul'ture [Symbol as the basis of communication in culture]. Ekaterinburg: Kul'tura i civilizacziya [in Russian].
20. Drotianko, L. (2019). Komunikatsiia v sotsialnykh merezhakh i fenomen multykulturalizmu [Communication in social networks and the phenomenon of multiculturalism]. Visnik Nacionalnogo aviacionnogo universitetu. Seriya: Filosofiya. Kulturologiya, Proceedings of the National Aviation University, 1(29), 16-21 [in Ukrainian].
21. Drotianko, L. (2015). Filosofiiа dialohu v kulturi informatsiinoi ery [Philosophy of dialogue in the culture of the information age]. Visnik Nacionalnogo aviacionnogo universitetu. Seriya: Filosofiya. Kulturologiya, Proceedings of the National Aviation University, 1(21), 19-22 [in Ukrainian].
22. Antipova, O. (2019). Transformatsiia movnoi normy v umovakh informatsiinoho suspilstva [Transformation of language norms in the information society]. Visnik Nacionalnogo aviacionnogo universitetu. Seriya: Filosofiya. Kulturologiya, Proceedings of the National Aviation University, 1(29), 130-135 [in Ukrainian].
23. Friauf, V. (2004). Paradoksy komunikatsii [Communication paradoxes]. Topos, Topos, 3. Retrieved from <http://www.topos.ru/article/> [in Russian].

Ченбай Н.А.

СИМВОЛ КАК АТРИБУТ КОММУНИКАЦИИ В ЦИФРОВУЮ ЭПОХУ (СОЦИОКУЛЬТУРНЫЙ АСПЕКТ)

В статье исследуются особенности символической коммуникации в условиях массового использования информационно-коммуникационных технологий, влияющих на общение и восприятие информации людьми, коммуницирующими в разных социальных сетях. Представлены различные подходы к определению понятия «коммуникация». Обосновывается, что с распространением эстетических идей и механизмов массовой культуры в эпоху Постмодерна появился новый взгляд на природу символов, что существенно повлияло на качество диалога и обусловило содержательные изменения в коммуникационных процессах.

Ключевые слова: символ, знак, коммуникация, символическая коммуникация, культура, цифровая эпоха.

Chenbay N.

SYMBOL AS ATTRIBUTE OF COMMUNICATION IN THE DIGITAL AGE (SOCIOCULTURAL ASPECT)

Introduction. In recent decades, humanity has lived in a special world created by signs and symbols modeling or simulating the objective reality perceived as a whole existing one by some participants of communication. In the new "reality" being constructed in man's mind through communication man interacts rather with images of things or people not with physical objects themselves. **The aim and the tasks.** The article is devoted to the study of various aspects of symbolic communication in the digital age and to identify the changes taken place in understanding of the nature and content of symbols. **Research methods.** The study is based on a sociocultural methodological approach to research the nature of communicative processes in the context of cultural transformations that occur in the digital age. To solve certain problems, the systematic and complementarity principles, as well as the method of cultural and semantic analysis are used. **Research results:** the features of symbolic communication in the context of the mass use of information-communication technologies that affect the communicating people in different social networks are studied. The evolution of the concept of communication in social thought is presented with an emphasis on the philosophical aspect. The sociocultural methodological approach used in the study allowed to consider the nature of communication processes in the context of cultural transformations taking place in the digital era. Culture is preserved, comprehended and transmitted through communication. Each culture is a unique symbolic-sign system, used in particular codes. To achieve goals in modern communication, skills of correct coding and decoding (interpretation) of messages assume a particular importance. **Discussion.** It is substantiated that with the spread of aesthetic ideas and mechanisms of mass culture, new information and communication technologies in the Postmodern era, a new perspective on the nature of symbols has appeared: they are losing their primary meaning and turning into empty forms that can be "filled" with any content. These processes have led to the dialogue decline and meaningful changes in communication processes. New realities make researchers find ways to solve the problem of ineffective communication, contacts occurring in various networks. **Conclusion.** The study of the features of symbolic communication in the digital era made it possible to conclude that symbols will not lose their meaning in future, since with their help people are able to more easily adapt to changing living conditions.

Keywords: symbol, sign, communication, symbolic communication, culture, Digital Age.